

J A Z Y K O V E D N É

Š T Ú D I E **XXVIII**

**Súradnice súčasnej slovanskej
dialektológie**

VEDA
vydavateľstvo
Slovenskej
akadémie
vied
Bratislava
2010

OBSAH

Slovo na úvod (Pavol Žigo)	11
-----------------------------------	----

I. LINGVISTICKÁ GEOGRAFIA A SLOVANSKÝ JAZYKOVÝ ATLAS

Ivor Ripka <i>Multilingválne atlasy a slovenská dialektológia</i> Multilingual Atlases and Slovak Dialectology	15
---	----

Zuzanna Topolińska <i>OLA nosi piętno swego czasu</i> The Slavic Linguistic Atlas bears the mark of its time	23
---	----

Татьяна Ивановна Вендина <i>Словацко-русские лексические соответствия в пространственно-временном аспекте</i> Slovak-Russian lexical correspondences in the spatial and temporal aspect	28
--	----

Pavol Žigo <i>Interpretácia morfológických štruktúr v Slovanskom jazykovom atlase</i> Interpretation of Morphological Structures in <i>Slavic Linguistic Atlas</i>	55
---	----

Renáta Kamenárová <i>Paradigmatika maskulín v Slovanskom jazykovom atlase</i> Paradigms of Masculine Substantives in the <i>Slavic Linguistic Atlas</i>	72
--	----

Жанна Жановна Варбот <i>Русские этимологии на словацко-чешском фоне</i> Russian etymologies on Slovak-Czech background	79
---	----

Janusz Siatkowski <i>*Obličье, *obličajъ, *twarz' w dialektach i w historii języków słowiańskich</i> <i>*Obličье, *obličajъ, *face' in dialects and history of Slavic languages</i>	83
--	----

Martina Ireinová <i>Jméno František v českých nářečích a v pomístních jménech na Moravě a ve Slezsku</i> The Name <i>František</i> in Czech Dialects and Minor Place Names in Moravia and Silesia	89
--	----

Hana Konečná <i>Borovice v českých nářečích a v pomístních jménech na Moravě a ve Slezsku</i> <i>Pine-tree</i> in Czech dialects and minor place names in Moravia and Silesia	96
--	----

II. LEXIKOGRAFIA A SLOVNÍK SLOVENSÝCH NÁŘEČÍ

Lubor Králik <i>Nářečová lexikografia a etymológia II (na materiáli 2. zväzku Slovníka slovenských nářečí)</i> Dialectal Lexicography and Etymology II (based on the 2 nd volume of the <i>Dictionary of Slovak Dialects</i>)	105
--	-----

Katarína Balleková <i>Spracovanie pradiarskych a tkáčskych termínov v Slovníku slovenských nářečí</i> Treatment of Spinning and Weaving Terminology in the <i>Dictionary of Slovak Dialects</i>	122
--	-----

Štefan Vragaš <i>Koncepčná príprava a lexikografické spracovanie dvojzväzkového Teologického a náboženského slovníka</i> Konzeptionverarbeitung und ihre lexikographische Bearbeitung des zweibändigen Wörterbuchs <i>Teologický a náboženský slovník</i>	129
--	-----

III. DEJINY JAZYKA

Mijo Lončarić <i>Etnonimski pridjev slovenski u Hrvata</i> Das etnonymische Adjektiv <i>slovenski</i> bei den Kroaten	137
Rudolf Krajčovič <i>Z historickej lexiky západoslovenských nárečí</i> From Historical Lexicon of West Slovak Dialects	149
Martin Pukanec <i>Tri teórie o pôvode slovenčiny: migračno-integračná, kmeňová a koinéová</i> Three Theories on the Development of Slovak: Migration and Integration Theory, Tribe Theory and Koiné Theory	155

IV. DIALEKTOLÓGIA AKO STUDNICA REČI

Miloslav Smatana <i>Niekoľko paralel medzi turčianskym a rajeckým nárečím</i> Several parallels between dialects of Turiec and Rajec regions	167
Mária Žiláková <i>Prvky turčianskeho nárečia v slovenských dialektoch v Maďarsku</i> Dialectal elements of Túróc county in the Slovakian dialects in Hungary	177
Jana Skladaná <i>Receptár turčiansky zo 17. storočia</i> Turiec Region Book of Recipes from 17 th Century	183
Július Lomenčík <i>Roľnícka usadlosť v Málinci (Zo studnice novohradského nárečia)</i> A Homestead in Málince (From a Fount of Novohrad Dialect)	187
Silvia Duchková <i>Chvála koreňom</i> Commendation to the Roots	192
Ľubica Dvornická <i>Niekoľko lexém označujúcich dážď so slnkom v slovenských nárečiach</i> Several Lexemes that term <i>Rain with Sunshine</i> in Slovak Dialects	195
Anna Maričová <i>Z láski (Do taniera)</i> Presenting Money to the Bride and Groom at the Wedding (Collecting Money onto a Plate)	206
Gabriela Múcsková <i>Meno ruže v „jazykovom (nárečovom) obraze sveta“</i> Name of Rose in the „Language (dialect) Picture of the World“	209

Mira Menac-Mihalić – Anita Celinić <i>Zapisi hrvatskih organskih govora</i> Aufnahmen kroatischer Mundarten	221
--	-----

V. JAZYKY V KONTAKTOCH A VZŤAHY V JAZYKU

Juraj Vaňko <i>Mnogaja i blagaja leta</i> „Mnogaja i blagaja leta“ („Auf viele und gute Jahre“)	229
Павло Гриценко <i>Локалізми у структурі діалектної мови I</i> Local elements (localisms) in the structure of a dialect I	236
Ján Kačala <i>Imperatívne vety z hľadiska členitosti jadra vety</i> Imperative sentences from the point of view of a sentence core structure	246
Milan Majtán <i>Chybne používané skrátené predložkové tvary osobných zámen 3. osoby</i> Mistakes in Usage of Shortened Prepositional Forms of Personal Pronouns of the 3 rd Person	258
Соња Миленковска <i>Местото на акузативната и дативната именска синтагма во немаркиран редослед во простата словенска реченица</i> The Position of Accusative and Dative Noun Phrase in Unmarked Order in the Slavic Simple Sentence	261
Ангелина Панчевска <i>Експресивната функција на заменките во разговорниот македонски јазик</i> Expressive Function of Pronouns in Spoken Macedonian Language	266
Елена Кяева <i>Названия за действия (nomina actionis) в българските диалекти</i> Names for actions (nomina actionis) in Bulgarian spoken language	272
Христина Дейкова <i>За адаптирането на някои глаголни заемки в говора на Ново село, Видинско</i> On the Adaptation of Some Verb Borrowings in the Dialect of Novo Selo, Region of Vidin	302
Маргарита Тетовска-Троева <i>Дихотомия при формите за 1 лице единствено число сегашно време на глаголите от II спрежение в българските диалекти (Диакронен и синхронен аспект)</i> The Dichotomy of First Person Singular Present Tense Forms of the Second Conjugation Verbs in the Bulgarian Dialects (Diachronic and Synchronic Aspects)	311
Anna Ramšáková <i>Integračné a diferenciačné javy zvukovej a tvaroslovnej roviny v nárečiach na horných Kysuciach</i> Integration and Differential Phenomena of the Sound and Inflectional Level in Dialects of Upper Kysuce	341
Anna Rácová <i>Vplyv slovenčiny na gramatiku slovenskej karpatskej rómčiny</i> The impact of the Slovak language on the grammar of Slovak Carpathian Romani	351

VI. O JAZYKU V LITERATÚRE

Katarína Habovštiaková

Dialektizmy v literatúre z oravského regiónu

Dialectal Items in Literature from the Region of Orava

367

Tatiana Grigorjanová

Rusko-slovenské prekladateľské paralely

Russian-Slovak translation parallels

371

SÚPIS PRÁC ADRIANY FERENČÍKOVEJ ZA ROKY 1965 – 2009

(zostavili L. Dvonč, J. Behýlová, K. Balleková)

377

Meno ruže v „jazykovom (nárečovom) obraze sveta“¹

Gabriela Múcsková

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, Bratislava

Name of Rose in the „Language (dialect) Picture of the World“

The article brings a detailed analysis of the lexeme *rose* – its etymological origin, word formation paradigm, proper names, terminological units, semantic variation and phraseological units existing in Slovak standard language and Slovak dialects. Starting with basic characteristic features of the rose which are usually perceived – shape, beauty, colour, fragrance and thorn – the author analyses reflections of these characteristics into lexicon of standard and dialect varieties in examples of names of other flowers and also things reminding the shape of the rose, similes with a base „... like a rose“ in lexical units, symbols, metaphors and idioms connecting a human life with some characteristic of the rose. The most salient features like beauty, symbol of love and pain from the thorn are often present also in some literary pictures of roses.

RUŽA. Slovo prastaré, praeurópske. O jeho starobylosti svedčí aj spoločný tvar, ktorý má v mnohých indoeurópskych jazykoch: česky *růže*, poľsky *róża*, v lužickej srbčine *róža*, rusky a slovinsky *roža*, bulharsky a macedónsky *roza*, litovsky *rose*, grécky a latinsky *rosa*, taliansky, španielsky a portugalsky *rosa*, francúzsky a anglicky *rose*, holandsky *roos*, nemecky *Rose*, švédsky *ros*, litovsky *rožė* atď., dokonca i v maďarčine je *rózsa*, vo fínčine *ruusu* a v lotyštine *rožu*.

Do európskych jazykov sa rozšírilo z latinského *rosa*, ktoré pochádza z gréckeho *ῥόδον* (v aiolskom dialekte *βρόδον*), kam sa dostalo pravdepodobne z východných jazykov, pričom názory na jeho starší pôvod nie sú jednotné. Jedným z možných východísk je perzské **wřda-* zo staroiránskeho **wřda*, pravdepodobne z praindoeurópskeho **wrdho-* s významom ‚tŕň, tŕňový ker, ostružina‘.² Iní autori túto interpretáciu považujú za nepravdepodobnú (Frisk, 1991, s. 661) a prikláňajú sa k východisku z aramejského *wardā* a arabského *ward*, súvisiacemu s arab. *warada* (s významom ‚kvitnúť‘), *waruda* (‚byť červený‘).³

So slovotvorným základom *ruža* sú spojené deriváty:

ružica – ozdoba alebo iný predmet, ktorý má podobu kvetu ruže (veterná ružica, kompasová ružica, ružica listov a pod.);

ruženec – názov pochádza z lat. *rosarium* a súvis s ružou majú v jeho názve aj ostatné jazyky: gr. *rosary*, nem. *Rosenkranz*, angl. *rosary*, fr. *roserie*, maď. *rózsaüzér*, poľ. *różaniec*, špan. a tal. *Rosario* atď. Znamená ‚veniec z ruží‘, pričom ide o známu mariánsku modlitbu, ktorej základom je Zdravas Mária, a ruža tu symbolizuje Pannu Máriu ako mystickú ružu – symbol nepoškvrnenosti a čistoty – vzťah a úctu k nej. Prenesene označuje aj retiazku, ktorá je pomôckou pri modlení ruženca, známu aj ako *pátričky*;

ružový – ako názov farby, ktorého vznik bol motivovaný pravdepodobne farbou ruže šípovej ako pratypu ostatných druhov ruží;

¹ Štúdia vznikla v rámci riešenia projektu VEGA 2/0028/08 *Slovník slovenských nárečí III*.

² Porov. Chantraine, 2009; Ibrahim, 1991, s. 180 – 181; Brückner, 1985, s. 466.

³ Porov. Frisk, 1991, s. 661; Beekes, 2010, s. 1289 – 1290.

ružiak – druh skorých zemiakov s ružovo sfarbenou šupkou. V niektorých nárečiach je doložené aj pomenovanie **ružovka** (Ležiacov, okr. Martin, a niektoré lokality južného stredného Slovenska). Vo vinárskych oblastiach názov *ružiak* označuje starší druh ružového hrozna (Trnava pri Laborci, okr. Sobrance, Dechtice, okr. Trnava). SSJ uvádza ešte ďalší význam – druh ďateliny – ďatelina purpurová (lat. *Trifolium incarnatum*).

S latinským základom súvisí slovo **rozeta**, ktoré je významovo veľmi blízke s výrazom *ružica*. Podľa slovenských výkladových slovníkov (KSSJ, SSJ, SCS)⁴ je to pojem používaný v architektúre na označenie ornamentálnej ozdoby kruhovitého tvaru, pripomínajúceho ružu, používanej najmä v gotike (napr. *rozetové okno*), a v zlatníctve na označenie diamantu vybrúseného do podoby nízkeho ihlanu so širokou základňou. V starších dokladoch je to tiež odznak alebo ozdoba ružicového tvaru. V nárečiach sa *rozetou* označuje ozdoba kruhovitého tvaru na strope, obyčajne v strede okolo lampy: *rozeta* (Veľké Bielice, okr. Topoľčany), *Ve stredze robili na plafóne rozetu*, *v rohoch ekštiki* (Malacky), alebo kruhovitý disk na zakrytie dymovej rúry v stene: *rozeta* (Liptovský Mikuláš).

Ruža ako symbol

V rôznych kultúrach bola ruža súčasťou starých bájí a stala sa symbolom. Z antického mýtu o Adonisovej smrti (z Adonisovej krvi vyrástli vraj prvé červené ruže) pochádza **symbol znovuzrodenia a lásky**. Účastníci osláv boha Dionýza sa ozdobovali vencami z ruží, pretože verili, že ruže zmiernia páľavu vína a zabránia opitým, aby prezradili tajomstvá – odtiaľ pochádza spojenie *Sub rosa* – pod ružou, čo znamená ‚tajomstvo‘ a ruža je tu **symbolom mlčanlivosti**. V antickej kultúre bola ruža považovaná tiež za kvet **Venuše**. U Rimanov sa z ruže zrodil Mars, a tak sa ruža stala aj **symbolom statočnosti**.

V kresťanskej symbolike červená ruža predstavuje **krv Krista** a chápe sa ako **symbol nebeskej lásky**. V ľudovej slovesnosti i v umení sa už chápe aj ako **symbol lásky pozemskej**. V cirkevnej ikonografii je (biela) ruža symbolom **nepoškvrnenosti Panny Márie**, ale v niektorých povestiach a bájach je biela ruža tiež **symbolom smrti** (porov. Encyklopédia ľudovej kultúry, s. 133).

V alchýmii sú červené a biele ruže symbolom **duálneho systému** – červený/biely (sulphur a mercurius), ruža so siedmimi okvetnými lístkami predstavuje **sedem kovov** a **sedem planét**. Spojenie ruže a kríža je symbolom kresťanského renesančného združenia **rosenkruciánov** a ruža mala význam aj v **slobodomurárskej** symbolike. V Číne zasa ruža symbolizuje **mladosť**.

Vďaka obľúbenosti ruže i rôznorodosti symbolov, ktoré predstavuje, sa v rozličných podobách využívala často v heraldike (porov. Biedermann, 1992, s. 259 – 260).

Ruža – Rosa

Hoci botanici rozoznávajú okolo 200 až 300 druhov ruží, v bežnom jazyku, ktorý zachytávajú slovníky, kartotéky a korpus slovenského jazyka, sa najčastejšie vysky-

⁴ V príspevku čerpáme doklady zo slovníkov, ktoré v texte uvádzame skratkou (Krátky slovník slovenského jazyka – KSSJ, Slovník slovenského jazyka – SSJ, Slovník cudzích slov – SCS, Historický slovník slovenského jazyka – HSSJ, Slovník slovenských nárečí – SSN, Frazeologický slovník – FS) a Slovenského národného korpusu (SNK). Doklady z nárečovej kartotéky dialektologického oddelenia JÚLŠ SAV v práci uvádzame kurzívou vo fonetickej transkripcii a dopĺňame o údaj o lokalite, v ktorej boli zaznamenané.

tuje len niekoľko názvov pre zrejme najbežnejšie alebo najznámejšie druhy. Z divo-
rastúcich druhov je najznámejšia a pravdepodobne aj najstaršia

ruža šíповá – lat. *Rosa canina* – ktorá rastie voľne v prírode a jej plody majú
liečivé vlastnosti pre vysoký obsah vitamínu C. Jej názov je známy tak v spisovnej
a štandardnej variete, ako aj v nárečiach, kde však niekedy máme v tomto význame
doložený aj názov **šíp**: **šípová rúža** (Rozbehy, okr. Senica), **šípova ružička** (Fintice, okr.
Prešov), **cirňova ružička** (Dlhá Lúka, okr. Bardejov), **šiparova ruža** (Hlinné, okr. Vranov), **Kvitnú
nám biele šipi** (Návojevce, okr. Topoľčany). Názov **šíp** a **šípovník** s kvalifikátorom hovor.
uvádza aj Synonymický slovník slovenčiny (s. 627). K. Palkovič vo svojom slovníku
Slovákov v Maďarsku zaznamenal v tomto význame i názov **planá rúža** (Šarišáp (Šári-
sáp) v Maďarsku, podľa Palkovič, 1957, s. 314).

V slovníkoch slovenského jazyka a v Slovenskom národnom korpuse sme našli
ešte pomenovania ďalších bežne známych druhov:

ruža galská (SNK) – lat. *Rosa gallica* – nazývaná tiež **ruža francúzska** (SNK), pôvo-
dom z južnej a strednej Európy, pestovaná v stredoveku vo francúzskom Provinse na
získavanie ružového oleja. U nás je pôvodný druh rozšírený hlavne na juhu v panón-
skej oblasti, menej v karpatskej oblasti (Flóra Slovenska IV/3, s. 87 – 89);

ruža stolistá (SSJ, HSSJ, SNK) – lat. *Rosa centifolia* – s plnými, bielymi až tmavo-
červenými kvetmi, s prenikavou vôňou. Pochádza z Kaukazu, vznikla krížením ruže
galskej a iných druhov ruží a v Európe sa pestuje od konca 16. storočia (c. d., s. 89);

ruža poľná (HSSJ, SNK) – lat. *Rosa agrestis* – je pôvodný a všeobecne, aj keď nie
hojne, rozšírený druh (c. d., s. 80 – 81);

ruža čínska (SNK) – lat. *Rosa chinensis* – viackrát kvitnuci druh s intenzívnou
červenou farbou. Pochádza z východnej Ázie a je materským druhom mnohých kul-
tívovaných druhov rôznej farby (Dostál – Červenka, 1991, s. 423). Do Európy prišla
pravdepodobne pred rokom 1800;

ruža čajová (KSSJ, SSJ, SNK) alebo **ruža čínska pravá** – lat. *Rosa chinensis* subsp.
chinensis – má svetložlté alebo ružové kvety. Slovníky slovenského jazyka pod týmto
názvom uvádzajú druh, ktorý má oficiálny názov **ruža voňavá** – lat. *Rosa odorata* –
čo je vyšľachtený druh čínskej ruže;

ruža anglická (SNK) – je súhrnný názov pre ruže, ktoré získaval anglický šľach-
titeľ David Austin od roku 1961 krížením starých historických ruží a moderných
čajových ruží;

ruža damascénska (HSSJ) – lat. *Rosa damascena* – pochádza z Prednej Ázie a v Eu-
rópe sa pestovala na výrobu silice, tzv. ružového oleja (c. d., 1991, s. 425).

V Historickom slovníku slovenského jazyka sa uvádza ešte názov **ruža malva-
zínska** (HSSJ), ktorú sa nám však bližšie nepodarilo špecifikovať.

V odbornej botanickej literatúre sa **ruža** – **Rosa** z rodu **Rosaceae** charakterizuje
ako „rod dvojkľúčolistových rastlín z čeľade ružovitých“. V neterminologických
výkladových slovníkoch sa, prirodzene, vyskytujú charakteristiky, ktoré viac odrá-
žajú naše prirodzené vnímanie a uvádzajú, že je to: „krovitá ostnatá rastlina s jemne
voňavými kvetmi, bot. *Rosa*“ (KSSJ), „záhradná krovitá rastlina s peknými voňavými
kvetmi“, resp. „kvet tejto rastliny“ (SSN) a pod. Hovorí o tvare a celkovom vzhľade,
kráse, vôni a ostňoch, ktoré túto rastlinu charakterizujú a sú motivujúce aj pre jej
ďalšie jazykové, ale aj kultúrne vnímanie.

Tvar

Menom *ruža* sa v odborných a najmä ľudových názvoch pomenávajú aj iné rastliny a ich kvety, ktoré nepatria do rodu ružovitých (*Rosaceae*), ale tvarom (a často aj červenou farbou) svojho kvetu pripomínajú tvar ruže:

alpská ruža (KSSJ, SSJ, SNK) – je v slovenčine nazývaná aj *rododendron* (lat. *Rhododendron*) alebo *azalka* (lat. *Azalea*), ktorá tiež patrí do rodu rododendron. Ide o veľký rod kvitnúcich rastlín z čeľade vresovcovitých (lat. *Ericaceae*), ktoré prirodzene rastú vo vysokých pohoriach a u nás sú len umelo pestované;

vodná ruža (KSSJ) – čiže *lekno* (lat. *Nymphaea*), je rod vodných rastlín z čeľade leknovitých (lat. *Nymphaeaceae*);

skalná ruža (SNK) – je trvalá rastlina z rodu skalnica (lat. *Sempervivum*), prípadne z rodu skalničník (lat. *Jovibarba*), ktoré rastú na suchých a skalných miestach a pestujú sa aj v záhradách, v tzv. skalkách. Ich listy vytvárajú prízemné ružice podobné ruži. Meno skalné ruže im vraj dal známy pestovateľ trvaliek, nemecký spisovateľ dr. Karl Förster. V latinčine má tento rod názov *sempervivum* – „vždy živé“;

vianočná ruža (SNK) – známa tiež ako *vianočná hviezda*, ktorej botanický názov je *prýštec najkrajší* (lat. *Euphorbia pulcherrima*) a je tiež známa aj pod starším názvom *mliečnik najkrajší*. Táto rastlina k nám prišla z Mexika a vďaka svojim farebným listom na vrcholoch výhonkov vytvárajúcim hviezdicu a tiež vďaka tomu, že kvitne práve v období Vianoc, stala sa súčasťou modernej vianočnej výzdoby;

slezová ruža (SSJ) – je názov, ktorý sa pravdepodobne vzťahuje na viaceré druhy rastlín z čeľade slezovitých (lat. *Malvaceae*), ktoré patria do rodov slez (lat. *Malva*) a slezovec (lat. *Lavatera*), ľudovo sú nazývané aj *slez* a *slezinka*. Ďalej môže ísť aj o rastliny rodu ibiš (lat. *Althaea*), z ktorých najznámejšie sú *ibiš lekársky* (lat. *Althaea officinalis*), ľudovo nazývaný aj *proskurník*, a *ibiš ružový* (lat. *Althaea rosea*), a o rastlinu s oficiálnym názvom *topoľovka ružová* (lat. *Alcea rosea*) z rodu topoľovka (lat. *Alcea*), pre ktorú Historický slovník slovenského jazyka uvádza názov *rúža čierná* (s. 200)⁵. Tieto slezovité rastliny majú veľké ružové alebo rôznofarebné kvety a niektoré z nich sú známe aj svojimi liečivými účinkami. Názov *slezová ruža* má v nárečiach rôzne varianty: *slezová ruža* (Horné Bzince a Moravské Lieskové, okr. Nové Mesto n. Váhom, Sotiná, okr. Malacky, Hlboké, okr. Senica: *Slezová rúža má tmavokrvavé rúže a modz ích je*), *sl'ínska ruža* (Cinobaňa, okr. Lučenec), *sl'ěska ruža* (východný Novohrad), *slánska ruža* (názov doložený z Békešskej Čaby) a *selenská ruža* (Pazova, podľa Kamenár, 1903, s. 7);

čínska ruža (SNK) – okrem vyššie spomínanej ruže čínskej z rodu *Roseace* sa tento názov ustálil aj pre pomenovanie *ibišteka čínskeho* (lat. *Hibiscus rosa-chinensis*), ktorý je rozšírenou doma pestovanou rastlinou s pôvodne červenými kvetmi a do Európy bol privezený v roku 1731.

V nárečových a historických prameňoch sa menom ruža pomenávajú aj ďalšie rastliny:

Rôzne druhy pestovaných rastlín z čeľade pivonkovitých (lat. *Paeoniaceae*), laicky jednoducho nazývané aj *pivonka*, *pivónia*, sú okrasnými záhradnými rastlinami

⁵ Odborné botanické názvy uvádzame podľa: DOSTÁL, Josef – ČERVENKA, Martin: Veľký kľúč na určovanie rastlín I, 1991.

s veľkými rôzne sfarbenými kvetmi a v niektorých nárečiach majú pomenovanie ruža s prívlastkom:

pivná: *pivná ruža* (Hor. Bzince, okr. Nové Mesto n. Váhom);

kamenná: *kamená ruža* (Tlmače, okr. Levice, Pukanec, okr. Levice: *Biele kameňie ruže dozď zbauiie voňajú, aľe červeiie smrdia*), *kamena ruža* (Hnilec, okr. Spišská Nová Ves, podľa Mišík, 1905, s. 91);

názov súvisiaci s Turícami – **Rusadlá:** *rusadeľna ruža* (Hlinné, okr. Vranov), *rusadľova ruža* (zemplínske a užské nárečia).

HSSJ uvádza pre *pivonku lekársku* (lat. *Paeonia officinalis*) aj názov s prívlastkom:

turecká: *turecká rúža* (s. 200).

Výraz ruža je častý aj v ľudových pomenovaniach rôznych druhov rastlín z čeľade astrovité (lat. *Asteraceae*). Rôzne druhy pestovaných rastlín rodu astra (lat. *Aster*) s kvetmi rozličných farieb, ktoré kvitnú od leta do neskorej jesene, majú v dvojslovných nárečových názvoch pri pomenovaní ruža rôzne špecifikácie:

pyšná: *pišné ruže* (Sotiná, okr. Malacky), *pišna ruža* (Horné Strháre, okr. Modrý Kameň), *pišná rúža* (Hlboké, okr. Senica), *pišné rúže* (Brodské, okr. Skalica).

Vzhľadom na jesenný čas kvitnutia majú aj názov:

jesenná: *jesenná ruža* (Semerovo, okr. Nové Zámky: *Jesenné ruže sa aj svetlé aj béle, podjeseň to kvitíie*), *ješeňska ruža* (Stanča, Michalany, okr. Trebišov);

michalská: *michaľská rúža* (Stupava, okr. Bratislava), *michalské rúže* (Dúbravka, okr. Bratislava: *Michalské rúže kvitnú v jaseňi šelijakíma barvama*).

Rastlina s drevnatým pakoreňom a početnými ružicami prízemných listov rastúca na pieskovitých stráňach (SSJ) – *slamiha piesočná* (lat. *Helichrysum arenarium*) má v nárečiach názov:

slamenná ruža: *slamáná ruža* (Cinobaňa, okr. Lučenec), *slamená ruža* (Veľké Straciny, okr. Modrý Kameň), *slamenná ruža* (Vaďovce, okr. Myjava), *slámené rúže* (Stupava, okr. Bratislava), *slamenná ruža* (Moravské Lieskové, okr. Nové Mesto n. Váhom).

K astrovitým rastlinám, ktoré majú tiež v ľudových nárečiach pomenovanie ruža, patria tiež rastliny rodu chryzantéma (lat. *Chrysanthemum*) – ide o záhradný kvet s veľkými bohatými kvetmi rozličných farieb kvitnuci v jeseni. Pretože kvitnú neskoro na jeseň, majú v nárečiach pomenovanie:

jesenná: *jeseňia ružička* (Tlmače, okr. Levice);

zimná: *rúža zimní* (Štefanov, okr. Senica), *zimní rúža* (Stráže nad Myjavou, okr. Senica), *zimná rúža* (Šářišáp (Sárisáp) v Maďarsku, podľa Palkovič, 1957, s. 325)

a názov spojený s dňom **Všetkých svätých:** *šechsvatové rúže* (Ivanka pri Dunaji, okr. Bratislava).

Názvom ruža sa v niektorých lokalitách označuje aj *sľečnica ročná* (lat. *Helianthus annuus*) – vysoká rastlina s veľkými žltými lupeňmi a olejnatými semenami, z ktorých sa lisuje olej, a jej prívlastky súvisia s tvarom a farbou:

sľečná: *sľečná ruža* (trenčianske nárečia, podľa Holuby, 1896 s. 149);

tanierová: *tanírá rúža* (Kestúc (Kesztölcz) v Maďarsku, podľa Palkovič, 1957, s. 333).

Svojím tvarom pripomínajú ružu aj niektoré druhy iskerníkovitých rastlín (lat. *Ranunculaceae*). Také je *záružlie močiarna* (lat. *Caltha palustris*) – vlhkomilná močiarna rastlina so žltými kvetmi a hladkými srdcovitými listami s prívlastkami:

mastná: *masná ruža* (Ráztočno, okr. Prievidza);

vodná: *vodna ruža* (Žehra, okr. Spišská Nová Ves);

žabacia: *žabacé rúže* (Igram, okr. Modra, Dubovany, okr. Piešťany);

obilná: *caltha, obilná rúža neb žltá fjalka* (HSSJ, s. 200).

Pre *veternicu narcisokvetú* (lat. *Anemone narcissiflora*), ktorá sa v minulosti používala v ľudovom liečiteľstve pri liečení reumy, uvádza HSSJ názov **narcisová ruža: zasipug gu (ranu) prásskom z ocunu a narcisoweg ruži** (s. 200).

K iskerníkovitým patrí tiež *žltohlav európsky* (lat. *Trollius europeus*) – lúčna rastlina so žltým kvetom kvitnúca na jar, pre ktorú máme doložené názvy **žltá ruža** alebo **lúčna ruža** (Trstín, okr. Trnava).

Bielou a žltou ružou sa niekde nazýva aj *narcis biely* (lat. *Narcissus poeticus*) a *narcis žltý* (lat. *Narcissus pseudonarcissus*) – je to záhradná rastlina kvitnúca včas na jar: *biela ružička* (Pukanec, okr. Levice), *žltá ružička* (Pukanec, okr. Levice).

Zaujímavým pomenovaním je názov **ruža z Jericha**, alebo **jerišská**, resp. **jerichová ruža** (SSJ, SNK). Označuje sa ním viacero druhov rastlín. V ľudových názvoch sa používa najmä na označenie rastliny *zemolez kozí list* (lat. *Lonicera caprifolium*), ľudovo nazývaný aj *kozí list*. Je to ovíjavý a popínavý záhradný ker s výraznou vôňou. V SSJ sa uvádza ako *jerišská ruža*, v nárečovom doklade ako *ruža z Jericha* (Pukanec, okr. Levice: *Keď v lete kvitne ruža z Jericha, musíme aj obloke pozavierať, čo tak tuho voňia*).

Historický slovník pre *jerichovú ružu* uvádza význam *amóm kapulágový* (lat. *Amomum kapulaga*): *amomum: yeryková ruža* (s. 200).

Ružou z Jericha sa však nazýva aj zvláštna rastlina *plavúnka schúlivá* (lat. *Selaginella lepidophylla*), ktorá pochádza z púštnych oblastí. Vyzerá ako suchá neživá masa, ktorá keď sa poleje, veľmi rýchlo ožije a ozelenie. Niekedy je tiež nazývaná ako *kvetina vzkriesenia* alebo *ruky Panny Márie*.

Ďalšie doklady pochádzajúce z nárečovej kartotéky sú ojedinelé a väčšinou sú doložené len z jedného zdroja:

maková ruža: *makové ruže* (Moravské Lieskové, okr. Nové Mesto n. Váhom) – môže ísť o divorastúci *mak vlčí* (lat. *Papaver rhoeas*) alebo pestovaný *mak siaty* (lat. *Papaver somniferum*) – olejnatú rastlinu s veľkými kvetmi;

košická ruža: *kossicka ruže* (HSSJ, s. 200), *košicki ruže* (Šamudovce, okr. Michalovce) – ide o *kukučku lúčnu* (lat. *Lychnis flos-cuculi*) – lúčnu rastlinu s malými červenými strapatými kvetmi;

kapucínska ruža: *kapucínska rúža* (Viničné, Častá, okr. Modra), ľudovo tiež nazývaná aj *kapucínka* (SSN, s. 749) – ide o *kapucínku väčšiu* (lat. *Tropaeolum majus*) – liečivú rastlinu s pomarančovo, žltá a červeno sfarbenými kvetmi, ktorá sa pestuje hojne v domácnostiach ako okrasná rastlina (porov. Thurzová, 1984, s. 304);

pichľavá ruža: *pichlavá rúža* (Kestúc (Keszölcz) v Maďarsku, podľa Palkovič, 1957, s. 314) – označuje olejnatú rastlinu z rodu ľuľkovitých *durman obecný* (lat. *Datura stramonium*).

Podľa tvaru ruže sa jej názov metaforicky preniesol aj na názvy plodov niektorých rastlín, ktoré pripomínajú ružu: *ružičky* karfiolu (SNK), príp. novšie i brokolice, a tiež názov *ružičkový kel* (KSSJ, SSJ) doložený aj v nárečí: *rúžičkoví kel* (Stará Turá, okr. Myjava).

Tvar ruže nemotivoval len prenesené pomenovania iných kvetov, ale slovom ruža sa v ľudovom jazyku označujú aj predmety, ktoré sa na konci rozširujú, a tak pripomínajú tvar kvetu ruže. Takým je snímateľné zakončenie polievacej krhly s dierkami, niekde označované aj derivátom *ružica*, zaznamenané v záhorských a myjavských lokalitách: *rúža* (Brodské, okr. Skalica, Štefanov, Stráže nad Myjavou, okr. Senica), *ružica* (Dubnica nad Váhom, okr. Považská Bystrica). Z označenia tohto predmetu sa zrejme názov ruža preniesol aj na okrúhle dierkované koleso na topárke, ktorou sa mútilo maslo v mútovníku: *rúža* (Štefanov, okr. Senica).

Krása

Ruža všeobecne symbolizuje krásu – obyčajne krásu ženy, ktorá je k ruži prirovnávaná. V Slovenskom národnom korpuse sme našli 199 prirovnaní „... ako ruža“. Z tých prípadov, ktoré k ruži prirovnávali ľudské bytosti, sa 44-krát k ruži prirovnáva žena (*krásna ako ruža, svieža ako ruža, rozkvitla ako ruža, prekvitá ako ruža* a pod.), 5-krát sa prirovnanie týkalo dieťaťa, resp. detí, a len 2-krát sa prirovnanie spája s mužom. V jednom prípade ide o text rozprávky (*Bol raz jeden veľmi bohatý starý kráľ a ten kráľ mal jedinkého syna, krásneho ako ruža, mocného ako dub*) a druhý prípad má skôr ironizujúci význam (*Lebo muži sú ako ruže – nádherní navonok, ale – rýchlo odkvitnú*).

Vnímanie krásy ruže je prítomné v ustálených prirovnaniach: byť krásny alebo švárny ako ruža: *Dievčina ako ruža, Je krásna ako ružový púčik (ako ruža, ako ružový list, ako z ruže kvet...), Dievča krásne, ako čo by bolo na štípe vyrástlo* (FS, s. 27 – 28), *Je šumna jag ruža* (Žakarovce, okr. Gelnica), *Ona je pekná ag ružiška* (Nandraž, okr. Revúca).

Ružou sa často prenesene nazýva aj „mladá žena“ a v trnavských nárečiach to dokladuje spojenie *vyberať za ružu*, ktoré označovalo zvyk, keď sa mladé dievča vydávalo do inej dediny, mládenci z jeho rodnej obce uväzovali cez cestu alebo na moste reťaz a žiadali tzv. odstupné za nevestu: *pítali od neho (ženícha) za rúžu* (Blatná, okr. Modra), *prišli chlapci vibírad za rúžu* (Suchá n. Parnou, okr. Trnava), *prišli paholci pítať za rúžu* (Bínovce, okr. Trnava). O mladom dievčati, ktoré sa má vydávať, hovoria aj frazémy: *Ružu vtedy trhajú, keď kvitne, Ruže trhajú, keď prekvitajú* (FS, s. 126), *Ružu trhajú, keď kvitne* (Jasenová, okr. Dolný Kubín). S ironickým významom, ktorý len potvrdzuje, že ruža je krásna mladá žena, máme v nárečí doložené spojenie *rosčľapená ruža* (Pukanec, okr. Levice) – teda ruža, ktorá odkvitá – pre pomenovanie staršej ženy.

Obrazné spojenie ruže so ženou dosvedčujú aj ženské vlastné mená, známe v rôznych jazykoch: *Rozália, Róza, Ružena, Rose, Rozmary* a pod.

Prenesene sa krásu ruže spája aj s „krásnym životom“, teda blahobytom, čo je doložené i vo frazeológii. Internacionálnou je frazéma (*ne*)*mať na ružiach ustlané* (v nem. *nicht auf Rosen gebettet sein*), ktorá má v niektorých jazykoch podobu *spať na ružiach* alebo *postel' (plná) ruží* (angl. *bed of roses*). Túto frazému zachytávajú aj slovníky slovenského jazyka (KSSJ, SSJ) a je známa aj v slovenských nárečiach: *Nemá na ružách uslané* (Lukáčovce, okr. Hlohovec), *Nemal na ružiach postlanuo* (Rimavská Píla, okr. Rimavská Sobota), *Ňikto ňemá na ružiach ustlanuo* (Podkonice, okr. Banská Bystrica)

a pod. Je zaujímavé, že slovníky slovenského jazyka, nárečové doklady i frazeologický slovník (Habovštiaková – Krošláková, 1996, s. 112) uvádzajú túto frazému v záporovom tvare, čo signalizuje, že sa používa najmä v súvislosti s opisovaním ťažkého života alebo problémov (podobne je v zápornom tvare častejšie spojenie (*niečo*) *nevyzerá ružovo*).

Význam prospechu alebo úspechu je prítomný vo frazémach *chodiť po ružiach* (HSSJ), *trpezlivosť ruže prináša* (KSSJ, SSJ) a *cesta ružami vystlaná/lemovaná* (SNK), ktoré však v nárečiach nie sú doložené. Z angličtiny sú známe frazémy *zbierať ruže* (*gather roses* – „užívať si život“) a *milujúcim rastú ruže pod nohami*. A o tom, že krása, či už ľudská, alebo prenesene spojená s blahobytom, nie je večná, hovorí frazéma: *Nieto tej ruže, čo by nezvädla* (FS, s. 110).

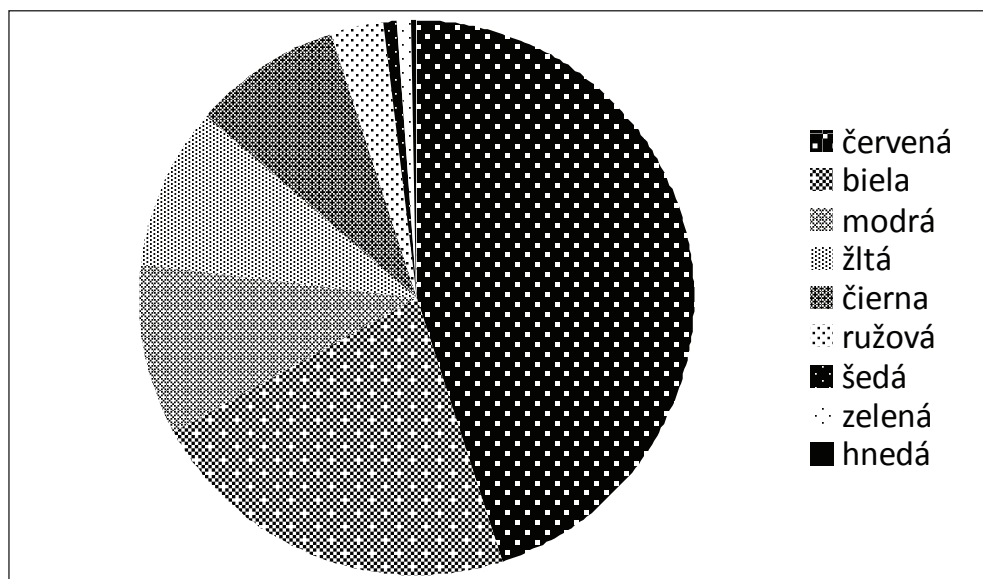
Ako ozdobný prvok sa podoba ruže hojne využívala aj v ľudovej ornamentike, kde je často veľmi štylizovaná. Vyskytuje sa na nábytku, na skle a keramike, v nárečových záznamoch sa s ružou stretávame najmä pri výšivkách a vzorovaných tkaných alebo farbených látkach. Ruže či ružičky sa vyšívali na prestieradlá, košele, rukávce, goliere, živôtiky a pod., votkávali sa do plátna určeného na plachty, prestieradlá a obrúsky. Z látky s ozdobnou kvetovanou potlačou sa šilo vrchné oblečenie – sukne. Ozdobné ružičky na čepce, venčeka i party, do vlasov i na časti oblečenia sa vyrábali zo stužiek, čipiek, papiera, ale aj z peria (porov. Encyklopédia ľudovej kultúry, 1995, s. 133), čo dokumentuje aj archívny nárečový materiál.

Farba

Hoci pratyplom neskôr vyšľachtených druhov ruží bola ruža šípová – a tá bola motivantom názvu farby *ružová*, ktorého vznik sa kladie do 16. storočia – príznakovou farbou ruže je farba červená.

V SNK sú v porovnaniach spájajúcich farby so slovom ruža tieto druhy farieb:

FARBA	VÝSKYT
červená	395 výskytov
k nej môžeme ešte priradiť aj spojenia:	
krvavočervená	17
purpurová	20
tmavočervená	11
krvavá	18
biela	218
bledá	6
modrá	103
žltá	96
čierna	90
ružová	30
šedá	10
zelená	6
hnedá	4

K červeni ruže sa obyčajne prirovnáva červená farba líc, ktorá zvyčajne znamená zdravie, alebo farba pier. V SNK nachádzame viacero spojení typu: *líca červené ako ruža*, *pery červené ako ruža*, *líca prekvitali ako ruža* atď. SSJ uvádza prirovnanie *červený ako ruža* (o človeku) s významom „zdravo vyzerajúci“. Prirovnania červenej farby v tvári k ruži nachádzame aj v nárečových dokladoch: *Má líca jag ruža* (Lukáčovce, okr. Hlohovec) a *Je červení jag ruža* (Vaďovce, okr. Myjava). Podobné príklady *Má líčka ako dve ružičky*, *Má líčka ako ruža*, *Má tvár ako rozkvitnutá ruža* uvádza aj Frazelogický slovník (s. 31), pričom sa červená farba líc považuje za prejav zdravia, čo je vystihnuté aj v ľudovej zaklínacej formulke: *Vfba, vfba, daj mi muža červeného ako ruža a pekného ako kvet a dobrého ako med*, alebo mladosti, čo dokumentuje aj frazéma *Už jej odkvitli ruže na tvári* (FS, s. 125) viažuca sa k žene, ktorá už nie je mladá. Červená farba tváre však mohla byť niekedy aj znamením choroby: *A tak sa mi žďi ponosovala na tú hlavu, hádam aj zato bejvala f tvári žďi taká ako ruža* (Veľký Lom, okr. Modrý Kameň). Častou príčinou očervenenia tváre býva rumenec, ktorý sa tiež prirovnáva k ruži: *zapáliť sa ako ruža* (SSN).

Z umeleckej literatúry máme v SSJ príklad pomenovania priamo červenej farby výrazom ruža: *bás. červená farba: V tvári ruže, v očiach oheň*. Obrazne, najmä v literárnom jazyku, sa slovom ruža hypokoristicky nahrádza krv: *Krvavá ruža na hrudi – škvrna od krvi, V košeli bielej, ktorá skvitne ružou – zakrvaví sa* (SSJ, s. 896).

Červená farba ruže motivovala aj pomenovanie druhu kráv a z toho aj vlastné mená kráv, ktoré majú červenú sršť, čo je hojne zachytené aj v nárečovej kartotéke: *Rúža* (Lamač, okr. Bratislava), *Rouža* (Hatalov, okr. Michalovce, Hlinné, okr. Vranov), *ružena* i *Ružena* (Turzovka, okr. Čadca, Vaďovce, okr. Myjava, Oravský Biely Potok, okr. Trstená, Veľké Bielice, okr. Topoľčany), *rúžena* (Rozbehy, okr. Senica), *Ružana* (Laskomerské, okr. Banská Bystrica, Žakarovce, okr. Gelnica, Dlhá Lúka, okr. Bardejov, Remeniny, okr. Giraltovce), *Ružaňa* (Prievidza, Tekovské Trstáň, okr. Levice), *Roužija* (Sobrance).

Farba a zrejme aj tvar motivovali názov hrebeňa na hlave kohúta alebo sliepky: *ruža* (Siladice, okr. Trnava) – hrebeň sliepky, *rúža* (Lamač, okr. Bratislava) – hrebeň kohúta.

Názvom *ruža* (niekde aj *ružienka* Pečenice, okr. Levice) sa označuje aj infekčné kožné ochorenie – erysipelas (KSSJ, SSJ, HSSJ), ktoré sa prejavuje červenou farbou. Farba a možno aj tvar útvaru vznikajúceho na pokožke pripomínajú ružu. V súčasnosti sa vyskytuje najmä na dolných končatinách, avšak v minulosti sa častejšie objavovalo na tvári, o čom svedčia nárečové doklady: *Ružu dostal do tvári* (Dlhá Lúka, okr. Bardejov), *Ruža bývala na tvári* (Siladice, okr. Trnava), *Tvár má červenú jak piloňa a zapálenú, iste to bude ruža* (Návojevce, okr. Topoľčany), *A keď mala ružu na nohe, čo ostali od Vianoc omrvinki, to kád'ili a na červenuo súkenko sa naškrábalo bielej griedi a to sa priložilo* (Kraľovany, okr. Dolný Kubín). Slovtvorný základ *ruža* má v sebe aj ďalšie nákazlivé (prevažne detské) ochorenie – *ružienka* –, ktoré sa prejavuje červenými vyrážkami, známe aj ako rubeola (KSSJ, SSJ).

Vôňa

Ďalšou príznakovou vlastnosťou ruže je jej vôňa, ktorá sa tiež považuje za krásnu a príjemnú. V súvislosti s touto vlastnosťou sa v jazyku vyskytujú spojenia *voňavé ruže*, *vôňa/aróma ruží*, *ruže voňajú/rozvonievajú*, *vdychovať vôňu ruží*, *omamná vôňa ruží* a pod. (SNK). V niekoľkých prípadoch máme v SNK doložené aj prenesené prirovnania *voňať ako ruže*, v ktorých sa vo viacerých prípadoch k vôni ruže prirovnáva vôňa ženy (... *ženami, ktoré voňali po celý rok ako ruže*), jednotlivo aj vzduchu (*vzduch voňal ako ruža*), vína (*víno voňalo ako ruža*) a mora (*more začalo rozvonievat ako ruža*).

Na vôňu ako pozitívnu vlastnosť ruže sa vzťahuje aj u nás menej známe príslovie:

Na ruke, ktorá podáva ruže, vždy ostane trochu vône. Trochu vône vždy zostane na ruke, ktorá daruje ruže.

Tŕň

K pocitovo vnímaným vlastnostiam ruže patria ešte ostré výrastky na jej stonke – *tŕne, ostne, šípy*, či nárečovo aj *cirne*. Šíp je súčasťou samotného názvu *šípová ruža*.

Táto charakteristická črta sa v jazyku objavuje v prirovnaniach *pichľavý ako ruža*, *pichá ako ruža* a často sa vyskytuje v kontraste s krásou ruže, napr. v spojení (*byť*) *ružou medzi tŕňmi* (KSSJ, SSJ), alebo vo frazémach *Žiadna ruža nie je bez tŕňa* (KSSJ, SSJ), *Žiadna ruža bez tŕňa* (FS, s. 110), *I ruža pichá* (FS, s. 110), ktoré sú známe aj v ľudových nárečiach: *Ľieto ruži bes tŕňa* (Králíky, okr. Banská Bystrica), *Žadna ruža ňe je bes terňa* (Spišský Štvrtok, okr. Levoča).

Krása, láska, ...

Krása ruže, láska, ktorú symbolizuje, a bolesť, ktorú môžu spôsobiť jej tŕne, tvoria aj obraz známych „literárnych“ ruží – či už je to krásna, no samolúba ruža malého princa, ktorú v diele *Malý princ* vytvoril Antoine de Saint-Exupéry, alebo ruža, ktorá rozkvitne pre lásku, ale zároveň tŕňom prebodáva srdce malého slávika v známej rozprávke Oscara Wilda, alebo napokon aj ruža-dievčina, ktorá prináša zážitok lásky a zároveň vnútornú bolesť mladému novicovi Adsovi v románe Umberta Eca *Meno ruže*.

Tak nám ruža zosobňuje samotný život, v ktorom sú krása, láska i bolesť často prítomné zároveň.

Bibliografia

BEEKES, Robert: Etymological Dictionary of Greek. Vol. 2. Leiden – Boston: Brill 2010. 1808 s.

BERTO VÁ, Lýdia a kol.: Flóra Slovenska IV/3. Angiospermophytina, Dicotyledonopsida, Rosales. Bratislava: Veda 1992.

BIEDERMANN, Hans: Lexikón symbolov. Bratislava: Obzor 1992, s. 376.

BRÜCKNER, Aleksander: Słownik etymologiczny języka polskiego. Warszawa: Wiedza Powszechna 1985. 806 s.

DOSTÁL, Josef – ČERVENKA, Martin: Veľký kľúč na určovanie rastlín I. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1991. 776 s.

Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska. 1, 2. zv. Bratislava: Veda 1995. s. 484 + s. 448.

FRISK, Hjalmar: Griechisches etymologisches Wörterbuch. Band II. Heidelberg: Carl Winter – Universitätsverlag 1991. 1154 s.

HABOVŠTIAK, Anton: Atlas slovenského jazyka. IV. Lexika. Časť prvá – mapy. Bratislava: Veda 1984. 464 s. (skratka ASJ IV).

HABOVŠTIAKOVÁ, Katarína – KROŠLÁKOVÁ, Ema: Frazeologický slovník. Človek a príroda vo frazeológii. Bratislava: Veda 1966. 176 s.

Historický slovník slovenského jazyka. 1. – 7. zv. Ved. red. M. Majtán. Bratislava: Veda 1991 – 2008.

HOLUBY, Jozef L.: V záhradách Trenčianska najčastejšie dochovávané rastliny. In: Sborník muzeální společnosti slovenské I. Turčiansky Sv. Martin 1896. s. 144 – 175.

CHANTRAINE, Pierre: Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Paríž: Klincksieck 2009. 1436 s.

IBRAHIM, Jamshid: Kulturgeschichtliche Wortforschung. Persischen Lehngut in europäischen Sprachen. Wiesbaden: Harrassowitz 1991. 368 s.

KAMENÁR, B.: Prostonárodné názvy najobyčajnejších liekov v Starej Pazove. In: Časopis muzeální společnosti slovenské VI. Turčiansky Sv. Martin 1903. s. 6 – 8.

Krátky slovník slovenského jazyka. 4. vyd. Ved. red. J. Kačala. Bratislava: Veda 2003. 587 s.

MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého. Fotoreprint 3. vyd. z roku 1971. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 1997. 868 s.

MIŠÍK, Štefan: Dačo z ľudového herbára na Hnilci. In: Časopis muzeální společnosti slovenské VIII. Turčiansky Sv. Martin 1905. s. 90 – 92.

Nárečová kartotéka dialektologického oddelenia JÚLŠ SAV.

Ottův slovník naučný. Díl 22 (Rozkošný – Schloppe). Praha: Vydavatel a nakladatel J. Otto v Praze 1904. 1004 s.

PALKOVIČ, Konštantín: Z vecného slovníka Slovákov v Maďarsku. In: Jazykovedné štúdie II. Dialektológia. Ved. red. J. Štolc. Bratislava: Vyd. SAV 1957, s. 298 – 352.

Slovenský národný korpus. Dostupný na <http://korpus.juls.savba.sk/>.

Slovník cudzích slov. (Preklad Akademického slovníka cizích slov. Praha: Academia 1995). Bratislava: SPN 1997. 992 s.

Slovník slovenského jazyka. 1. – 6. zv. Hl. red. Š. Peciar. Bratislava: Vyd. SAV 1959 – 1968.

Slovník slovenských nářečí. 1. – 2. zv. Ved. red. I. Ripka. Bratislava: Veda 1994, 2006.

Synonymický slovník slovenčiny. Hl. red. M. Pisárčiková. Bratislava: Veda 1995. 998 s.

THURZOVÁ, Ľudmila a kol.: Malý atlas liečivých rastlín. 8. vyd. Martin: Osveta 1984. 464 s.

Internetové zdroje:

www.top-preklady.sk/prekladac_textu.html

www.etymonline.com/index.php?term=rose

eflowers.sk/rosa.htm

www.ruze.szm.com/ruze

www.exoflora.sk

Za pomoc a cenné rady pri identifikácii významov ľudových názvov rastlín a ich priradení k nomenklatúrnym botanickým názvom, resp. rodom rastlín, ďakujem RNDr. Petrovi Barančokovi, CSc., z Ústavu krajinnej ekológie SAV.

Ďakujem tiež kolegovi PhDr. Ľuborovi Králikovi, CSc., za usmernenie a pomoc pri riešení historických jazykových a etymologických otázok.

